

УДК 811.14'02'367.625:378.014.6

**МЕТОДИКА
ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ
ЗАСВОЄННЯ ПОХІДНИХ ДІЄСЛІВ
ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ**

Чеп'якова І.Ю. (Харків)

Статтю присвячено дослідженню організації контролю якості засвоєння похідних дієслів давньогрецької мови. Розроблено класифікацію префіксальних дієслів за граматичними та лексичними параметрами, на базі

© Чеп'якова І.Ю., 2014

якої було виявлено об'єкти контролю та встановлено критерії їх оцінювання під час навчання давньогрецької мови.

Ключові слова: давньогрецька мова, контроль якості засвоєння, критерії оцінювання, похідні дієслова, читацька компетенція.

Ченякова И.Ю. Методика организации контроля качества усвоения производных глаголов древнегреческого языка. Статья посвящена исследованию организации контроля качества усвоения производных глаголов древнегреческого языка. Разработана классификация префиксальных глаголов по грамматическим и лексическим параметрам, на основе которой были выявлены объекты контроля и установлены критерии их оценивания в процессе обучения древнегреческому языку.

Ключевые слова: древнегреческий язык, контроль качества усвоения, критерии оценивания, производные глаголы, читательская компетенция.

Chepyakova I. Yu. Methods of Quality Control Management of Learning Ancient Greek Derivative Verbs. The article is devoted to the research of quality control management of learning the Ancient Greek derivative verbs. Classification of prefix verbs due to the grammar and lexical characteristics has been developed. The objects of quality control have been exposed and assessment criteria in the process of teaching the Ancient Greek have been determined on the basis of the mentioned classification.

Key words: Ancient Greek language, assessment criteria, derivative verbs, quality control of learning, reading competence.

Навчання класичних мов потребує розроблення системи контролю знань, навичок та вмінь, якими повинні оволодіти студенти. Методика організації контролю рівня володіння іноземною мовою була предметом дослідження низки науковців (В.В. Волік, К.М. Гром, О.П. Петрашук, І.Ю. Родіонова, Н.К. Склярєнко), проблеми контролю та оцінки якості вивчення класичних мов досліджували В.М. Шовковий, Т.В. Сторчова. Проте, поза увагою залишається ще багато питань і проблем, пов'язаних із моніторингом засвоєння конкретного лексичного, граматичного, соціокультурного та мовленнєвого матеріалу латинської та давньогрецької мов, зокрема похідних дієслів, що й зумовлює актуальність статті.

Метою дослідження є розробка методики організації контролю якості засвоєння похідних дієслів давньогрецької мови.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні засади

організації контролю лексичних і граматичних знань та навичок; визначити групи похідних префіксальних дієслів давньогрецької мови; дослідити об'єкти контролю та критерії оцінки знань, навичок та вмінь, якими повинні оволодіти студенти під час навчання похідних префіксальних дієслів.

При розробці форм контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції слід урахувати вимоги, представлені у національних навчальних програмах з іноземних мов, міжнародні стандарти визначення рівня володіння іноземними мовами; здійснювати адекватну оцінку рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції, необхідної і достатньої для міжкультурного спілкування [2], а також основні параметри процедури контролю (валідність, надійність, достовірність) [1: 131].

Оскільки критерії оцінки знань, навичок та вмінь повинні корелювати із цілями навчання, то, слідом за В.М. Шовковим, ми пропонуємо враховувати склад та ієрархію професійних компетенцій майбутніх філологів-класиків, а саме: мовленнєву компетенцію в читанні, граматичну, лексичну, соціокультурну та перекладацьку компетенції. Об'єктами контролю якості знань студентів-класиків науковець вважає знання, навички та вміння, які складають вищезазнані компетенції: уміння читання, граматичні, лексичні та соціокультурні знання, граматичні й лексичні рецептивні навички, уміння розпізнавати та розуміти соціокультурну інформацію в тексті, а також перекладацькі навички та вміння. Критерії оцінки знань, навичок та вмінь мають бути релевантними рецептивному виду мовленнєвої діяльності – читанню [7: 290].

Основною метою навчання давньогрецької мови майбутніх філологів є формування у студентів знань та вмінь, необхідних для інтерпретації та розуміння давньогрецького писемного мовлення (давньогрецького автентичного тексту) [7: 35].

Читацька компетенція, яка є основною у навчанні класичних мов, має зокрема такі компоненти (наводимо компоненти релевантні навчанню префіксальних дієслів): мовні знання, рецептивні лексичні та граматичні навички; країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання та навички; уміння здогадуватися про значення окремих слів, уміння встановлювати смислові зв'язки між словами, реченнями, абзацами, уміння інтерпретувати та розуміти фактуальну, підтекстову, емотивну

та оцінну інформацію тексту [5: 7].

До об'єктів контролю читання відносять ступінь повноти та точність розуміння тексту; розуміння тексту на семантичному (розуміння одиниць мови в їх прямому значенні), метасеміотичному (визначення конотацій, яких набувають одиниці мови в контексті) та метаметасеміотичному (переосмислення сприйнятого тексту співвідносно до життєвого досвіду та фонових знань реципієнта) рівнях, що включає розуміння граматичних одиниць тексту; розуміння лексичних значень слів; правильність розуміння засобів зв'язку в тексті; розуміння змісту тексту в цілому; розуміння різних типів текстової інформації [7: 333].

Контроль мовної компетенції, а саме граматичних та лексичних навичок, нині розглядають у контексті мовленнєвих умінь.

Для контролю рецептивних, граматичних і лексичних, навичок науковці виділяють наступні критерії: володіння способами інтерпретації значень і перекладу основних граматичних категорій рідною мовою; диференціація та ідентифікація граматичних явищ (за формальними ознаками і стройовими словами); співвіднесення значення граматичних форм/конструкцій із семантикою; прогнозування граматичних форм слова/конструкцій; встановлення логічних, часових, причинно-наслідкових, сурядних та підрядних відношень і зв'язків між елементами речень [3; 6]; розпізнавання структур та речень, смислових та синтаксичних зв'язків між реченнями та частинами тексту, прогнозування на рівні фрази та понадфразової єдності; розпізнавання форми слова, семантизація, мовна здогадка про значення невідомих слів і термінів, прогнозування на рівні слова, комбінування [1].

Т.В. Сторчова виділяє наступні критерії оцінки граматичних знань та навичок у процесі навчання класичних мов: «правильність визначення граматичних значень; правильність визначення аналога або еквівалента граматичної форми/конструкції в українській мові; швидкість граматичного аналізу та пошуку еквівалента (аналога); правильність передачі змісту речення українською мовою, адекватність передачі змісту граматичних форм/конструкцій, адекватність передачі граматичної модальності речень; точність розуміння граматичних форм/конструкцій у безперекладному читанні; точність розуміння змісту усього тексту, особливо тих фрагментів,

які пов'язані окремими граматичними формами та конструкціями» [4: 137–142].

Префіксальні дієслова давньогрецької мови, на нашу думку, можна класифікувати за граматичними та лексичними параметрами. На базі цієї класифікації й аналізу наукової літератури із проблем контролю та оцінки іншомовних навичок і мовленнєвих умінь ми виявили об'єкти контролю та встановили критерії їх оцінки під час навчання префіксальних дієслів давньогрецької мови.

Отже, об'єктами контролю, з нашої точки зору, можуть бути такі параметри рівня навченості студентів:

1. Навички визначення семантики дієслова з моносемантичними префіксами, які мотивують семантику слова шляхом кумуляції семи префікса й семи кореня поза контекстом (*ἀ-βλεπτέω* – не бачити).

2. Знання семантичного діапазону похідних дієслів із полісемантичним префіксом, значення яких зумовлене контекстом (*ἀνα-βλέπω* – дивитися вгору; дивитися прямо; *ἀνα-βλέπω πρὸς τινα* – дивитися на когось; знову відкривати очі; знову набути зору, прозріти).

3. Навички ігнорування семантики префікса, якщо вона не змінює семантики твірного слова у дієслів із префіксом нейтральної семантики (ігнорування семантичного відтінку префікса, який не є суттєвим для розуміння семантики слова, не відповідає логічно-світоглядній складовій мовної картини світу українців, тому не має лексичного еквівалента: *αἰθριάζω* (*ἄερα*) – прояснюватися, бути ясним (про небо); *συν-αἰθριάζω* – прояснюватися).

4. У давньогрецькій мові є дієслова з префіксами, які мотивують семантику слова (*ἀ-βλεπτέω* – не бачити) та дієслова з префіксами, які змінюють семантику кореневого дієслова, але не мотивують її (*ἀγορεύω* – говорити публічно, звертатися з промовою (на зборах); *προ-ἀγορεύω* – пророкувати, віщувати (*τὸ μέλλον*)). Отже, за об'єкт контролю беремо навички визначення семантики префікса та розпізнавання дієслів з префіксами мотивуючими семантику слова та не мотивуючими її.

5. Навички розрізнення префікса та омонімічного ініціального початку кореневої морфеми у дієсловах (*προβατεύω* – пасти овець).

6. Навички визначення емотивно маркованої семантики похідного

дієслова з префіксом, який надає йому цієї семантики (*ἐπι-βλέπω* – (пильно) дивитися, дивитися із заздністю, заздрити).

7. Навички визначення у префіксальних дієслів культурно маркованої семантики (як наслідок вторинних номінативних процесів: *ὑποσταχύομαι* – досл. розростатися, немов колосся; *перен.* плодитися).

8. Навички визначення лексичних та граматичних значень дієслів з діалектними варіантами префіксів (*ὑπερ-βάλλω* – іон. *ὑπειρβάλλω*, іон. *ὑπερβαλέω*).

9. Навички визначення дієслів, які не зазнають фонетичних змін на межі кореня й префікса під час словозміни: *ὑπερ-βαίνω* (fut. *ὑπερβήσομαι*, аог. *ὑπερέβην*); *προσ-άγω* (fut. *προσάξω*, аог. 1 *προσῆξα*, аог. 2 *προσῆγαγον*, pf. *προσῆχα*);

10. Навички визначення дієслів, які зазнають фонетичних змін на межі кореня і префікса під час словозміни: *ἐπι-βαίνω* (fut. *ἐπιβήσομαι*, аог. *ἐπέβην*); *ἐμ-βαίνω* (fut. *ἐμβήσομαι*, аог. *ἐνέβην*, pf. *ἐμβέβηκα*, аог. *ἐνέβησα*);

11. Навички визначення дієслів, які мають злиття префікса з аугментом (службовою часткою, що вживається перед дієслівною формою і вказує на дію в минулому), тобто повне поглинання префікса аугментом: *ἀ-βουλέω* – аог. *ἠ-βούλουν*.

Для всіх груп об'єктів контролю спільними критеріями оцінки є правильність, точність і швидкість визначення та розуміння певних граматичних і лексичних особливостей префіксальних дієслів, а саме: визначення лексичного значення дієслова та пошуку еквівалента (аналога) в українській мові (пункт 1); розрізнення префікса та омонімічного ініціального початку кореневої морфемі (пункт 5); визначення емотивно маркованої та культурно маркованої семантики похідного дієслова (пункт 6, 7); визначення лексичних та граматичних значень дієслова з діалектним варіантом префікса та визначення його еквівалента в аттичному діалекті (пункт 8).

Деякі групи об'єктів контролю вимагають виділення особливих критеріїв оцінки, як то: відсутність недиференційних інтерферентних елементів дієслова (коли одне з лексичних значень переноситься на всі випадки вживання дієслова) під час розуміння та перекладу (пункт 2); відсутність наддиференційних інтерферентних елементів (коли

семантичний діапазон значень переноситься на випадки нехарактерні для вживання дієслова в цільовій мові) під час розуміння та перекладу дієслова (пункт 3); відсутність реінтерпретативних інтерферентних елементів (тлумачення семантики дієслова у відповідності із закономірностями рідної мови, тобто без урахування культурної конотації) під час розуміння та перекладу дієслова (пункт 7).

Для навичок визначення граматичних значень груп похідних дієслів (пункти 9, 10, 11) критеріями оцінки вважатимемо правильність та швидкість визначення граматичних значень дієслова, співвіднесення граматичної форми з граматичним змістом.

Поза класифікацією префіксальних дієслів за граматичними та лексичними параметрами ми також виділяємо наступні групи об'єктів контролю та їх критерії оцінки під час навчання похідних дієслів давньогрецької мови:

12. Навички перекладу похідних дієслів українською мовою, виявлення їхнього еквівалента або аналога.

13. Уміння аналітичного читання текстів, які містять префіксальні дієслова; навички упізнавання, визначення семантики префіксальних дієслів у контексті, розуміння змісту та смислу зв'язного тексту.

14. Уміння синтетичного читання текстів, які містять префіксальні дієслова; навички упізнавання, визначення семантики префіксальних дієслів у контексті, розуміння змісту та смислу зв'язного тексту.

Для вищезазначених об'єктів контролю критеріями оцінки виступають правильність, точність і швидкість відтворення лексичного і граматичного значення префіксального дієслова українською мовою (пункт 12); розуміння лексичної та граматичної семантики похідних дієслів у контексті (під час перекладного читання); правильність перекладу фрагментів тексту, які містять префіксальні дієслова; швидкість та напруженість перекладу текстів, повнота розуміння змісту висловлювання (пункт 13); розуміння лексичної та граматичної семантики похідних дієслів у контексті (під час безперекладного читання) та розуміння змісту усього тексту, особливо тих фрагментів, які пов'язані із семантикою префіксальних дієслів (пункт 14).

Отже, аналіз наукової літератури, присвяченої проблемам контролю, дав можливість визначити, що контроль якості засвоєння префіксальних дієслів давньогрецької мови включає лексичний,

граматичний та соціокультурний аспекти, які необхідно враховувати для визначення критеріїв оцінювання під час навчання давньогрецької мови. Контроль мовної компетенції, а саме граматичних та лексичних навичок оперування похідними дієсловами необхідно розглядати у контексті мовленнєвих умінь, зокрема читання.

Перспективною подальших досліджень можуть стати нові напрацювання у галузі методики організації контролю та оцінки якості засвоєння лексичних та граматичних навичок щодо інших груп похідних дієслів давньогрецької мови, а також формування вмінь читання та перекладу оригінальних античних текстів, зокрема врахування впливу лексико-граматичних особливостей похідних слів давньогрецької мови на розуміння мовної картини світу давніх еллінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волік В.В. Проблема оцінювання та контролю у навчанні студентів-міжнародників професійно-орієнтованого читання / В.В. Волік // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка ; редкол. : Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – Тернопіль : ТНПУ, 2010. – № 2. – С. 127–131.
2. Гром Е.Н. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10–11 классов школ с углубленным изучением иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Гром Елена Николаевна. – М., 1999. – 315 с.
3. Рязанова Е.А. Методика формирования грамматических навыков речи студентов на основе лингвистического корпуса : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рязанова Елена Анатольевна. – Тамбов, 2012. – 146 с.
4. Сторчова Т.В. Методика навчання майбутніх філологів системи перфекта латинської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сторчова Тетяна Володимирівна. – Кам'янець-Подільський, 2013. – 280 с.
5. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 207 с.
6. Шабашова Е.В. Дифференцированный подход к формированию рецептивных грамматических навыков в процессе самостоятельной учебной деятельности студентов : англ. яз., неяз. вуз : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шабашова Елена Валерьевна. – М., 1994. – 260 с.
7. Шовковий В.М. Методична система навчання давньогрецької мови майбутніх філологів на засадах герменевтичного підходу : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Шовковий В'ячеслав Миколайович. – К., 2010. – 604 с.